

Fiecare teorie a educației este subîntinsă, invariabil, de anumite presupoziii antropologice și metafizice. Ca să facem rapid axioma mai limpede, să luăm, de pildă, situația în care un cuplu de părinți își “îndoapă” copilul preșcolar cu tabletă, televizor și telefon. Argumentul avansat, îndeobște, de părinți este că odrasla se va lovi, fără doar și poate, de nesfânta treime în viață, așa că e mai bine să se obișnuiască rapid cu aceste tehnologii (nefaste). Justificarea gadgeturilor poate fi înlocuită la nevoie, pe baza aceluiași argument, cu justificarea educației sexuale, a limbajului mai frust, a petrecerilor cu oameni mari, a mâncării contrafăcute sau orice altă găselniță. Ideea rămâne aceeași: copilul merge cu spiritul și obiceiurile vremii, deoarece nu există nicio cale de a li se opune. Cu alte cuvinte, presuposițiile implicite într-un astfel de argument neagă liberul arbitru sau, în orice situație, îi acordă un rol destul de firav în lupta cu patimile și tentațiile, în timp ce aruncă asupra lumii nuanțe de determinism implacabil.

Psihanaliza reprezintă un caz mai elaborat în care putem sesiza influența decisivă a presuposițiilor (despre natura umană) în conturul unei teorii a educației. Terapeuții din descendența lui Freud susțin evitarea represiunii (înfrânării) instinctelor deoarece ele pot conduce la conflicte interioare periculoase, ideea fundamentală fiind nu doar că omul nu își poate pune limită instinctelor, dar nici măcar că ar fi cumva dezirabil să o facă. Drept urmare, familiarizarea cu sexualitatea sau orice altceva ce este la cheremul patimilor trebuie încurajată la copii pentru a ocoli pericolul nevrozelor.

Freud nu a făcut altceva decât să arunce o poleială scientistă pe o teorie a educației dezvoltată de Rousseau. Drept urmare, nicăieri nu poate fi mai bine văzută legătura aceasta indisolubilă dintre o viziune mai generală asupra naturii umane și o filozofie a educației decât în cazul autorului “Confesiunilor”.

Potrivit lui Rousseau, omul se naște liber și înzestrat cu cele mai bune sentimente de la natură.

Răul și problemele de care acesta se lovește în viață provin din influența pernicioasă a civilizației, care strivește și anulează moștenirea morală prodigioasă cu care copilul vine pe lume. Sau în cuvintele maestrului: “Natura m-a făcut fericit și bun, iar dacă sunt altfel, este vina societății” (Emil).

Nu e de mirare că, din aceste premise, principalele recomandări pedagogice furnizate de Rousseau sunt în direcția unui anarhii educaționale. “Nu reușești să percepi că e o mai mare pierdere de timp să folosești greșit timpul decât să nu faci nimic, iar un copil greșit învățat este mai departe de virtute decât un copil care nu a învățat nimic. Te temi că îl vei vedea petrecându-și anii de început fără să facă nimic. Cum așa! e nimic să fii fericit, să nu faci altceva toată ziua decât să alergi și să sari?”, scria filozoful în “Emil”, într-un atac la adresa practicilor tradiționale, jalonat de sincope argumentative, cum este, de pildă, ideea că poate exista o neutralitate a educației.

Influența lui Rousseau asupra posterității ar putea fi supraestimată cu greu și nu e de mirare că un comentator inteligent l-a așezat pe o treaptă similară fondatorilor de religii. [Educatori](#) precum Montessori, Frobel sau Pestalozzi se revendică explicit din gândirea lui Rousseau, cu toate consecințele care derivă de aici.

Detaliile stânjenitoare din viața acestuia, precum abandonul spre moarte al celor cinci copii ai săi, alături de justificări oribile, “cum aș fi putut dobândi liniștea interioară necesară muncii mele, cu odaia plină de corvezile domestice și de gălăgia copiilor?”, ori îndreptățiri psihotice, “știu prea bine că nici un tată nu este mai afectuos decât aș fi fost eu”, nu reprezintă altceva decât o prelungire firească a teoriilor sale.

De altfel, influența presupuzițiilor filozofice în educația copiilor a putut fi observată și în cazul psihologului behaviorist J.B. Watson, cunoscut în special pentru experimentul “[Micul Albert](#)”. Pentru Watson, educația consta doar în condiționare, deoarece în esență omul nu este altceva decât un animal și nimic mai mult. În viața personală și în creșterea copiilor, psihologul american și-a pus în aplicare [propriile idei](#)

. Drept urmare, fiica sa din prima căsătorie a avut mai multe tentative de suicid, iar fiul cel mare rezultat din al doilea mariaj s-a omorât la vârsta de patruzeci de ani.

Între vagabondajul spiritual romantic și condiționările pavloviene modernitatea pare că a ales decisiv prima variantă, chiar dacă micuții crescuți altfel nu scapă de condiționările, mai subtile, dar implicite ale “mediului înconjurător”.

Însă acestea nu sunt singurele alternative la dispoziția părinților. Creștinismul propune o teorie a educației inspirată din presupoziția fundamentală că omul este creat de Dumnezeu și, chiar dacă natura umană este căzută, ea are liberul arbitru și capacitatea de a dobândi mântuirea prin virtuți și sinergia puterii omenești cu puterea dumnezeiască. Drept consecință, educația creștină, după cum spune [Irineu de Ekaterinburg](#), “are o dublă menire: pe de o parte să anuleze pornirile rele, iar pe de alta să le sădească pe cele bune”. În practică, detalii precum sfatul lui Solomon “începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu”, înțelegând prin asta credința și evlavia față de Creator, sau practicarea în comun a rugăciunii sunt doar câteva din instanțierile pedagogice firești ale Ortodoxiei.

Accentul pus de creștini pe lupta cu patimile încă din fragedă pruncie intră într-o coliziune inevitabilă cu înțelepciunea unei lumi în care copilul a devenit un dumnezeu înzestrat cu drepturi circumscrise cartezian și impuse de agențiile de protecție (sac!). În practică, acest conflict se manifestă în viața de zi cu zi printr-o agresiune tot mai vizibilă, îndreptată împotriva familiilor tradiționale, dar la un nivel mai profund el este expresia unor presupoziții radical opuse. Însă, chiar dacă presupozițiile sunt diferite, ele nu sunt nicidecum identice la nivelul consecințelor, iar între ideea că natura umană este creată de Dumnezeu, căzută, dar înzestrată cu liber arbitru, și ideea că omul este un animal cu drepturi oferite de agenții guvernamentale, stă toată drama unor familii.